

IZVRŠENJE SUDSKIH ODLUKA IZ RADNIH SPOROVA

Apstrakt: Izvršenje sudskih odluka iz radnih sporova predstavlja postupak ostvarivanja pravne zaštite iz radnog odnosa i poslednju branu u realizaciji ljudskih prava garantovanih najvišim domaćim i međunarodnim pravnim aktima. U praksi se javljaju različiti oblici potraživanja iz radnih odnosa, te ovu vrstu izvršnog postupka mogu sprovođiti i sudovi i javni izvršitelji. Sud je isključivo nadležan za sprovođenje izvršnog postupka radi vraćanja zaposlenog na rad, dok je na-plata novčanih potraživanja iz radnih odnosa, kao i sprovođenje privremenih i prethodnih mera, povereno javnim izvršiteljima. Rad ukazuje na pojedine specifičnosti i karakteristike ove vrste izvršnog postupka u kojoj je zaposleni izvršni poverilac, a poslodavac izvršni dužnik.

Ključne reči: izvršni postupak, izvršna isprava, zaposleni, poslodavac.

1. UVOD

Sudska zaštita prava iz radnog odnosa predstavlja aktuelnu temu koja je podjednako dominantna i značajna za analizu i raspravu kako u praktičnim, tako i teorijskim pravnim krugovima. Na samom početku naglasimo distinkciju koja je prihvaćena u teoriji i praksi kada je reč pojmovima radnog spora i spora iz radnog odnosa. Naime, radni spor predstavlja vrstu spora iz radnog odnosa, ali se nikako sa njim ne može poistovetiti. Radni spor nastaje povodom povrede prava zaposlenog i u njemu je tužilac zaposleni a tuženi poslodavac. Spor iz radnog odnosa ima svakako šire značenje, s obzirom da obuhvata i spor po tužbi poslodavca protiv zaposlenog.¹

Radni sporovi predstavljaju posebnu vrstu referade sudova opšte nadležnosti, koja je, nažalost, veoma zastupljena u praksi. O aktuelnosti i značaju ove vrste sudskog postupka govori i statistika o radu sudova opšte nadležnosti u Republici Srbiji, prema čijim podacima je veći broj priliva novih predmeta u odnosu na broj rešenih u jednoj kalendarskoj godini.²

* Doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta Union i asistent Fakulteta za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić Novi Sad, Univerzitet Union Beograd.

1 Više o ovoj temi videti u: Ivošević Z., 2014, Radnopravo, Pravni fakultet Union i Službeni glasnik RS, Beograd, str. 308.

2 Samo u protekloj kalendarskoj godini (2017) na početku izveštajnog perioda u svim osnovnim sudovima u Republici Srbiji je bilo nerešenih 32.591 predmet u materiji P1, dok je na kraju izveštajnog perioda ostalo nerešenih 38.409 predmeta. Izvor: Statistika o radu sudova opšte nadležnosti u Re-

Nakon okončanja sudskog spora, koji u najvećem broju slučajeva traje 2 do 3 godine,³ donošenje presude u korist zaposlenog ne mora uvek rezultirati ostvarenjem prava iz radnog odnosa. U takvim slučajevima, ukoliko poslodavac dobrovoljno ne izvrši svoju obavezu, zaštita i uživanje prava iz radnog odnosa može se realizovati kroz postupak prinudnog izvršenja.

O okviru ovog rada biće obrađen sam postupak izvršenja sudskih odluka iz radnih sporova, njegove specifičnosti, aktuelna pitanja i problemi koji se javljaju prilikom njegovog sprovođenja.

2. NORMATIVNI OKVIR

Ove godine navršava se 40 godina od donošenja prvog normativa u posleratnoj državi, koji je na području bivše SFRJ uredio celovito i sistematično oblast izvršenja. Zakon o izvršnom postupku (u daljem tekstu: ZIP) iz 1978. godine⁴ održao se na snazi, uz delimične izmene, pune 22 godine. Kada su u pitanju izvršenja iz radnog spora, sam postupak vraćanja zaposlenog na rad regulisan je bio u okviru 4 člana.⁵ Ti članovi odnosili su se na mesnu nadležnost, rok za podnošenje predloga, način sprovođenja izvršenja i naknadu ličnog dohotka. Upravo ovi članovi činili su osnovu koja je uz male terminološke izmene⁶ zadržana u svim kasnijim zakonima koji su regulisali oblast izvršenja (ZIP iz 2000. i 2004, Zakon o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. i 2015). Tako je i važeći Zakon o izvršenju i obezbeđenju⁷ (u daljem tekstu: ZIO), koji je u primeni od 01. jula 2016. godine, gotovo na identičan način utvrdio pravila postupka vraćanja zaposlenog na rad kao što je to bio slučaj i sa prethodnim normativima iz ove oblasti.

U pogledu *izvršnih isprava*, ZIO predviđa osam mogućih kategorija.⁸ Uglavnom su to preformulisana rešenja koja je predviđao prethodni zakon, s tim što su kao nove vrste izvršnih isprava imenovane javnobeležnička isprava koja ima snagu izvršne isprave i sporazum o rešavanju sporova putem posredovanja koji ispunjava uslove određene zakonom kojim se uređuje posredovanje u rešavanju sporova.

Sa stanovišta izvršavanja odluka iz radnih sporova najznačajnije su izvršne isprave pod tačkom 1 člana 41 ZIO – izvršna sudska odluka ili sudsko poravnanje koji glase na davanje, činjenje, nečinjenje ili trpljenje. Ove odluke se mogu odnositi kako na

publici Srbiji za period 01. 01. – 31. 12. 2017. godine, Vrhovni kasacioni sud RS, podaci preuzeti sa sajta: <http://www.vk.sud.rs>

3 Podaci iz Statistike o radu sudova opšte nadležnosti, op. cit.

4 Zakon o izvršnom postupku, „Sl. list SFRJ“ br. 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91 i „Sl. list SRJ“ br. 27/92.

5 Članovi 229–232 ZIP-a „Sl. list SFRJ“ 20/78.

6 Radnik – zaposleni, lični dohodak – zarada i sl.

7 Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 106/2015, 106/2016 – autentično tumačenje, i 113/2017 – autentično tumačenje.

8 Član 41 ZIO.

potraživanje poslodavca prema zaposlenom, tako i na sve odluke u kojima je utvrđeno pravo zaposlenog na određeno potraživanje prema poslodavcu.

Tačka 2 istog člana predviđa izvršnu odluku donetu u prekršajnom ili upravnom postupku i upravno poravnanje koji glase na novčanu obavezu, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno. U ovim slučajevima može doći do postupka, na primer, u organima državne uprave, te da se aktom upravnog poravnjanja uredi pitanje iz zaštite prava zaposlenih ili neko pojedinačno pravo iz radnog odnosa.

Tačka 4 bi mogla samo hipotetički da se zamisli kao ugovor o hipoteci ili založna izjava u slučaju kada bi došlo do nekih većih potraživanja, na primer iz kolektivnog spora ili iz spora grupe zaposlenih prema poslodavcu, te bi se njihovo potraživanje obezbedilo na neki od ovih načina.

Ipak, za izvršavanje odluka iz radnih sporova mnogo je važnija tačka 5, koja predviđa plan reorganizacije u stečajnom postupku čije je usvajanje potvrđeno rešenjem suda. Poznato je da se plan reorganizacije donosi u postupku stečaja kada se vrši prelamanje da li će pojedino privredno društvo otići u bankrot – okončanje stečajnog postupka ili će nastaviti sa radom uz realizaciju plana reorganizacije u stečajnom postupku. Takođe, znamo da se najčešće u ovim planovima reorganizacije vrši smanjivanje broja zaposlenih, smanjivanje duga u pogledu obima ili donosi odluka o odlaganju isplate, odnosno model isplata na rate. Sve ovo je i te kako važno sa aspekta zaštite prava zaposlenih čije je privredno društvo u postupku stečaja.

Jedna od novina koja se u našem pravu još uvek nedovoljno koristi je javnobeležnička isprava koja ima snagu izvršne isprave, koja je predviđena tačkom 6. Ovaj mehanizam, čini se, je nedovoljno iskorišćen, a ogromnih prednosti može imati u pravnom prometu. U onim slučajevima, kada zaposleni ima potraživanje prema poslodavcu ili ukoliko bi poslodavac imao potraživanje prema zaposlenom, ova pitanja bi mogli sporazumno da reše pred javnim beležnikom.⁹ Ovaj javnobeležnički akt, može se zapravo izjednačiti sa zaključenim sudskim poravnanjem, koje se takođe tretira kao delotvorno sredstvo izvršenja a predviđeno je tačkom 1 izvršnih isprava.

Tačka 7 predviđa kao izvršnu ispravu sporazum o rešavanju spora putem posredovanja, koji ispunjava uslove određene zakonom kojim se uređuje posredovanje u rešavanju sporova. U pravnoj teoriji, ali i u stručnoj javnosti, bilo je mnogo polemike oko toga da li se posredovanje može tretirati kao validna izvršna isprava ili se rad medijatora (miritelja, posrednika, arbitara i sl.) isključivo zasniva na dobrovoljnosti sprovođenja postignutog sporazuma. Sada je zakon predvideo mogućnost da postignuti sporazum ima snagu izvršne isprave ukoliko se obe strane sa tim saglase, te se ovakav sporazum, koji bi na primer postigli zaposleni ili grupa zaposlenih sa poslodavcem, može tretirati kao izvršna isprava u postupku izvršenja.

9 Ukoliko postoji saglasnost volja o tome da se, na primer, nadoknadi šteta ili da se radniku isplati neki neisplaćeni deo zarade ili nekog drugog prava koje mu pripada, postupak sačinjavanja javnobeležničke isprave je neuporedivo brži, jeftiniji i delotvorniji. Protekom određenog roka ili nastupanjem određenog uslova radnik može naplatiti svoje potraživanje od poslodavca bez komplikovanog i po pravilu dugog parničnog postupka za utvrđivanje i realizaciju određenog prava.

3. POSTUPAK IZVRŠENJA

3.1. Naplata novčanog potraživanja

Novčana potraživanja iz radnog odnosa predstavljaju najčešći vid sudskog postupka kada je reč o radnim sporovima. Zaposleni može potraživati neisplaćenu zaradu, neisplaćene posebne dodatke za noćni, smenski rad, za terenski dodatak, troškove putovanja i sl. On takođe može imati novčana potraživanja prema poslodavcu i radi drugih vidova naknade štete, bilo da se radi o telesnom oštećenju, povredi na radu, smrti člana porodičnog domaćinstva i sl.

Novčano potraživanje, koje je dosuđeno izvršnom odlukom suda zaposlenom po bilo kom osnovu, sprovodi se u zavisnosti od toga koje je sredstvo izvršenja opredelio izvršni poverilac, s tim što je moguće predložiti izvršenje na celokupnoj imovini izvršnog dužnika, ne navodeći posebno sredstvo ili predmet izvršenja.¹⁰ Ukoliko se pak odluči da opredeli sredstvo izvršenja, na raspolaganju su mu sva sredstva koja predviđa ZIO, a to su: prodaja pokretnih stvari, prodaja nepokretnosti, prenos novčanog potraživanja, prenos potraživanja za predaju pokretnih stvari ili nepokretnosti, unovčenje drugih imovinskih prava, prenos sredstava koja se vode na računu kod banke, prodaja akcija i prodaja udela u privrednim subjektima.¹¹

U praksi su najčešći, usled svoje jednostavnosti, postupci prenosa sredstava koji se vode na računu izvršnog dužnika kod banke.¹² Predlog za izvršenje u ovakvim postupcima treba da sadrži, pored obaveznih ličnih podataka, matični broj kao i poreski identifikacioni broj izvršnog dužnika, te naziv banke i broj računa izvršnog dužnika, a kada je kao izvršni dužnik označena Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, izvršni poverilac je dužan da, pored računa budžeta izvršenja, naznači i korisnika budžetskih sredstava zbog čijeg rada je nastalo potraživanje.¹³ Izvršenje na sredstvima na računu izvršnog dužnika kod banke sprovodi se pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju.¹⁴

Ukoliko izvršni poverilac u postupku izvršenja ostvaruje potraživanje po osnovu izvršne isprave kojom se poslodavcu – izvršnom dužniku nalaže plaćanje povremenih davanja koja dospevaju u određenim vremenskim razmacima, na osnovu jednog rešenja o izvršenju, organ prinudne naplate naložiće banci kod koje se vodi račun iz-

vršnog dužnika, da bez ponovnog zahteva vrši isplatu povremenih davanja po dospelosti svakog pojedinačnog davanja.¹⁵

Sva novčana sredstva na računu poslodavca mogu biti predmet izvršenja i u pogledu tih novčanih sredstava nema ograničenja, niti izuzimanja od izvršenja. Ukoliko na računu poslodavca – izvršnog dužnika nema novčanih sredstava ili je njihov priliv nedovoljan da bi se namirilo potraživanje izvršnog poverioca, izvršenje je moguće sprovести na drugom predmetu izvršenja, a najčešće su u praksi to pokretne ili nepokretne stvari. Izvršni poverilac ima pravo da u predlog za izvršenje radi ostvarivanja novčanog potraživanja predloži i više sredstava izvršenja, s tim što je tada poželjno da naznači redosled po kome će sud postupati.¹⁶

Sve navedene radnje na koje smo ukazali u prethodnom delu a koje se tiču sprovođenja postupka u kome se izvršava odluka doneta u radnom sporu koja glasi na novčano potraživanje po bilo kom osnovu (zarada, naknada zarade, naknada štete, regresi ili druga primanja iz radnog odnosa) prema važećem ZIO preduzima javni izvršitelj.

3.2. Izvršenje odluka o vraćanju zaposlenog na rad

Postupak vraćanja zaposlenog na rad, odnosno kako se često u teoriji i praksi naziva – *reintegracija* zaposlenog lica, predstavlja ponovo uključivanje zaposlenog u proces rada od strane poslodavca, na one poslove koje je i ranije obavljao, sa svim pravima, obavezama i odgovornostima koja mu pripadaju u radu i po osnovu rada.¹⁷

Ukoliko je pravnosnažnom sudskom odlukom utvrđeno da je zaposlenom nezakonito prestao radni odnos i ukoliko zaposleni to zahteva, sud će odlučiti da se zaposleni vrati na rad, te obavezati poslodavca, da zaposlenog reintegriše u proces rada. Ukoliko zaposleni ne postavi ovakav zahtev, sud ne može po službenoj dužnosti odrediti reintegraciju zaposlenog.

Usvajanjem tužbenog zahteva i poništajem rešenja o prestanku radnog odnosa, uspostavlja se stanje koje je prethodilo donošenju nezakonitog rešenja (*restitutio in integrum*). Propisana je obaveza poslodavca da zaposlenom, za vreme faktičke udaljenosti sa rada, isplati i naknadu štete u visini izgubljene zarade, kao i isplatu doprinosa za socijalno osiguranje, a na osnovu Zakona o radu (u daljem tekstu: ZOR).¹⁸

ZOR predviđa mogućnost isplate naknade štete umesto reintegracije zaposlenog na rad, ukoliko zaposleni ili poslodavac, takav zahtev postave do okončanja glavne rasprave pred sudom. U tom slučaju, sud će obavezati poslodavca da zaposlenom isplati

15 Na primer kada se radi u povremenim davanjima koja dospevaju u određenim vremenskim razmacima kao što su: zakonsko izdržavanje, novčana renta zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad, novčana renta za izdržavanje koje je izgubljeno usled smrti dužnika izdržavanja i sl.

16 Javni izvršitelj je pritom dužan da vodi računa o srazmeri između visine obaveze izvršnog dužnika i sredstva i vrednosti predmeta izvršenja, poštujući načelo srazmere u skladu sa čl. 56 ZIO.

17 Ivošević Z., Izvršenje odluke o vraćanju radnika na rad, Zbornik radova: *Izvršenje sudskih odluka*, Republički sekretarijat za pravosuđe i opštu upravu SR Srbije i Republički zavod za javnu upravu SR Srbije, Beograd, 1979, str. 407.

18 Čl. 191, st. 2 Zakona o radu, „Sl. glasnik RS“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – odluka US I 113/2017

10 Prema čl. 60 ZIO.

11 Član 54, st. 3 ZIO.

12 Ovo je najčešći vid izvršenja pod uslovom da poslodavac (privredno društvo ili neka ustanova) normalno – solventno posluje i poseduje sredstva na računu.

13 Član 300, st. 2 ZIO.

14 Sprovođenje izvršenja pre pravnosnažnosti rešenja o izvršenju je pravilo kada je u pitanju izvršna isprava propisano čl. 133, st. 1 ZIO. Ono se međutim u praksi u velikom broju slučajeva pokazalo kao princip koji može dodatno zakomplikovati postupak, te dovesti do protivizvršenja ili razloga za pokretanje parničnog postupka, naročito kada je reč o naplati novčanog potraživanja iz radnog odnosa.

naknadu štete u iznosu od najviše 18 zarada koje bi zaposleni ostvario da radi, zavisno od vremena provedenog u radnom odnosu i godina života zaposlenog, kao i broja izdržavanih članova porodice. Uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obe ugovorne strane i ukoliko postoje okolnosti koje opravdano ukazuju da nastavak radnog odnosa nije moguć, takav zahtev može postaviti i poslodavac, s tim što sud iznos naknade štete dosuđuje u dvostruko višem iznosu u odnosu na istovetni zahtev zaposlenog.¹⁹

Zaštita prava zaposlenih po osnovu nezakonitog prestanka radnog odnosa, koja se sprovodi u radnom sporu, okončava se presudom. Presuda u ovom radnom sporu po svojoj pravnoj prirodi jeste dvojaka. Sa jedne strane je konstitutivna, s obzirom da se poništava rešenje poslodavca, a sa druge strane ona je i kondemnatorna, s obzirom da se tuženom, dakle poslodavcu, nalaže obaveza određenog činjenja, odnosno obaveza otklanjanja svih posledica donošenja nezakonitog rešenja, uključujući i vraćanje zaposlenog na rad. Kako je u pitanju presuda kondemnatornog karaktera, cilj zaštite se ne iscrpljuje isključivo njenim donošenjem, već je potrebno da usledi još jedan akt, odnosno akt izvršenja obaveze naložene u izreci presude, koji može biti izvršen dobrovoljno ili prinudno.

Teorija sam pojam izvršenja definiše kao usklađivanje pravnog i faktičkog stanja, normativnog i stvarnog. Ono predstavlja konkretno i konačno ostvarenje zahteva koji se ističe u tužbi.²⁰

3.2.1. Dobrovoljno izvršenje odluke o vraćanju na rad

Dobrovoljnost u izvršenju presude, kada izreka nalaže obavezu vraćanja zaposlenog na rad, podrazumeva faktičke i pravne radnje koje su potrebne da se zaposleni uključi u proces rada, i to sve u paricionom roku sadržanom u izreci presude, dakle, bez inicijalnog postupka prinude.

Faktičke radnje predstavljaju faktičko omogućavanje obavljanja onih poslova koje je zaposleni obavljao pre nezakonitog prestanka radnog odnosa. Pravne radnje koje je poslodavac treba preduzeti u postupku reintegracije, dolaze do izražaja kada je posao zaposlenog, na koji se treba vratiti, prestao da postoji. Tada je u cilju njegove reintegracije potrebno doneti odluku o raspoređivanju na druge poslove i radne zadatke, koji odgovaraju njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečene radom.²¹ Takvu reintegraciju treba da prati i odgovarajuća izmena Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji poslova, ukoliko radno mesto na koje se zaposleni treba rasporediti više ne postoji.

U slučaju dobrovoljnog izvršenja, pravni osnov za ponovno uključivanje zaposlenog u proces rada jeste sama izvršna presuda. U skladu sa tim, ne postoji obaveza po-

slodavca da ponovo odlučuje o samom vraćanju zaposlenog na rad, već reintegracija podrazumeva ponovo uključivanje u radni odnos bez donošenja posebne odluke ili rešenja.²² Stoga i ne postoje posebna procesna pravila za dobrovoljno izvršenje izvršnih presuda o vraćanju zaposlenog na rad. Dovoljno je da poslodavac pismeno pozove zaposlenog da preuzme poslove i radne zadatke koje je obavljao pre donošenja nezakonitog rešenja o prestanku radnog odnosa.

3.2.2. Prinudno izvršenje odluke o vraćanju zaposlenog na rad

U praksi često dolazi do otpora dobrovoljnom izvršenju presuda o vraćanju zaposlenog na rad, te poslodavci pribegavaju radnjama kako bi onemogućili zaposlenom realizaciju utvrđenog prava.²³ Ukoliko poslodavac presudom naloženu činidbu nije ispunio u paricionom roku, zaposleni dalje ima potrebu za pružanjem pravne zaštite kako bi konačno ostvario svoje pravo. Ovo pravo zaposleni ne može ostvariti sam, s obzirom da država, osim u izuzetno određenim situacijama, zabranjuje samopomoć u ostvarivanju prava.²⁴ Država, koja je zabranila samovlasno ostvarivanje prava, preuzela je zadatak da definitivno pruži obećanu pravnu zaštitu i da prinudnim putem omogući neposrednu realizaciju prava zaposlenog tako što je odredila organe specijalizovane za pružanje ove pravne zaštite i propisala pravila po kojima će oni postupati prilikom realnog pružanja pravne zaštite u postupku prinudne egzekucije.²⁵

Zaposleni svoje pravo koje je utvrđeno pravnosnažnom i izvršnom presudom, može ostvariti jedino prinudnim sudskim putem, prema pravilima ZIO. S obzirom na izuzetni značaj materije koja se tretira u oblasti parnice iz radnog odnosa, razumljivo je da je zakonodavac za ovu vrstu izvršenja odredio isključivo sudsku nadležnost.²⁶

Mesna nadležnost ustanovljena je u korist suda na čijem području je sedište izvršnog dužnika – poslodavca.²⁷ Ovakvo rešenje čini se opravdanim. Naime, izvršenje ove presude vrši se novčanim kažnjavanjem izvršnog dužnika, poslodavca, a sredstvo izvršenja radi naplate novčane kazne je u najvećem broju slučajeva plenidba i prenos sredstava sa računa poslodavca koji se vodi tamo gde je sedište poslodavca.²⁸ Iako ZIO upućuje na shodnu primenu Zakona o parničnom postupku, koji posebnu mensnu nadležnost propisuje u korist suda na čijem području se rad obavlja ili bi trebao

22 Šarkić N., 2004, Izvršenje odluka donetih u radnim sporovima, Zbornik radova: *Radni odnosi*, Beograd, str. 193.

23 Uvidom u praksu Višeg suda u Novom Sadu, koji je u skladu sa ZIO ovlašćen da postupka kao drugostepeni organ po žalbama na rešenja o izvršenju, poslodavci u svojstvu izvršnih dužnika u svojim žalbama, koje su ocenjene od strane suda kao neosnovane, pozivali su se najčešće na neurednost predloga, pogrešnu primenu materijalnog prava od strane prvostepenog suda, preuranjenost predloga i sl., kako bi odložili izvršenje svoje obaveze.

24 Dozvoljena samopomoć definisana čl. 162 Zakona o obligacionim odnosima, „Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93 i „Sl. list SCG“, br. 1/2003 – Ustavna povelja.

25 Više o ovoj temi videti u: Stanković G., 2004, Predmet izvršnog postupka, *Pravni život*, 12/2004, X tom, str. 5

26 Čl. 4. ZIO.

27 Čl. 381 ZIO.

28 Šarkić N., Nikolić M., 2006, *Komentar Zakona o izvršnom postupku*, Službeni glasnik RS, Beograd, str. 412.

19 Čl. 191. cst. 5. i st. 6. ZOR.

20 Jovan Đorđević naglašava da je izvršenje jedno od najznačajnijih funkcija prava, koja čini, u osnovi, jedinstvo sa funkcijom odlučivanja. Isti autor ističe: „izvršenje je akt pretvaranja norme u realni cilj i time izraz uspostavljanja jedinstva između norme i njene sadržine, između konstatacije i društvenih odnosa, kojima ona sebe potvrđuje ili osporava. U tom smislu izvršenje u oblasti prava je mera racionalnosti i efikasnosti. Ona traži sklad i smanjuje protivrečnost između teorije i prakse, između normativnog i stvarnog“, – videti u: Đorđević, J., 1979, Pojam, uloga i značaj izvršenja u pravu, Zbornik radova: *Izvršenje sudskih odluka*, Beograd.

21 Ivošević Z., 1983, Izvršenje odluke o vraćanju radnika na rad, *Pravni život*, XXXIII 3/1983, str. 322.

da se obavlja, nema mesta primeni ove posebne nadležnosti i u izvršnom postupku, s obzirom da je ZIO mesnu nadležnost izričito odredio.²⁹

Postupak kod mesno nadležnog osnovnog suda pokreće zaposleni, izvršni poverilac, pismenim predlogom protiv izvršnog dužnika, poslodavca, koji obavezu naloženu u izvršnoj ispravi nije dobrovoljno izvršio u paricionom roku. Predlog za izvršenje radi vraćanja na rad treba da bude razumljiv i uredan, odnosno da sadrži sve one elemente koje zakon propisuje kada je u pitanju sadržina predloga za izvršenje.³⁰

Zaposleni može podneti ovakav predlog samo u roku od 60 dana od dana kada je stekao pravo na takav zahtev,³¹ a pravo stiče prvog narednog dana po proteku paricionog roka, odnosno roka za dobrovoljno izvršenje izvršne isprave. U pitanju je prekluzivni rok, čijim protekom zaposleni gubi pravo da zahteva vraćanje na rad prinudnim putem, te ukoliko nakon propisanog roka podnese predlog, sud će ga po službenoj dužnosti odbaciti kao neblagovremen.

Rok je relativno kratak, ali za to postoje opravdani razlozi. Naime, postoji značajna zainteresovanost zaposlenog da se vrati na rad, s obzirom da je prestankom radnog odnosa lišen sredstava kojima sebi i svojoj porodici obezbeđuje egzistenciju. Pored toga, zbog mogućnosti da izvršni dužnik po zahtevu izvršnog poverioca u izvršnom postupku bude obavezan da mu od dana pravosnažnosti presude kojom je vraćen na rad, isplati zaradu koju bi ostvario da je bio na radu, postavlja se pitanje da li bi izvršni poverilac zloupotrebio svoja prava, ukoliko bi na primer, podneo predlog za izvršenje na isteku samog roka.³² Ovaj stav, sa druge strane, može biti opravdano kritikovan, s obzirom da izvršni dužnik treba da snosi sve posledice nepostupanja po izvršnoj sudskoj odluci. Ipak, on bi se mogao osloboditi ove obaveze ukoliko dokaže da je preduzimao radnje radi sprovođenja izvršenja, ukoliko je, na primer, kontaktirao i pozivao izvršnog poverioca.

Postupak izvršenja radi reintegracije zaposlenog na rad, po svojoj prirodi spada u širu grupu izvršenja radi ostvarenja nenovčanog potraživanja. Osnovno obeležje ove vrste izvršenja jeste da se prinudnim putem izdejstvuje radnja koju ne može izvršiti neko treće fizičko ili pravno lice, već samo poslodavac sa kojim je zaposleni bio u radnom odnosu. Za slučaj da poslodavac dobrovoljno ne ispuni svoju obavezu, različita su uporednopravna rešenja, ali se ona uglavnom svode na pojedine oblike sankcija koje će prinuditi poslodavca da ispuni dugovanu činidbu naloženu u izvršnoj ispravi.

Naš zakonodavac se opredeljuje za sistem novčanih kazni, kao meru pritiska koja pogađa imovinu izvršnog dužnika, a koja se izriče ne samo poslodavcu, već i odgovornom licu kod poslodavca.³³ Ovde dolazi do odstupanja od pravila da se izvršenje određuje samo prema onom licu koje je bilo stranka u parničnom postupku i koje je kao takvo označeno izvršnim dužnikom u izvršnoj ispravi. Proširivanje dejstva izvrš-

ne isprave, pored poslodavca i na odgovorno lice, za cilj ima pojačanje efikasnosti u izvršenju odluka ove vrste, s obzirom da su veoma često odgovorna lica, poslovodni organi, koristeći svoj uticaj onemogućavala vraćanje zaposlenog na rad i pored izricanja novčane kazne poslodavcu u izvršnom postupku.³⁴

Postupak novčanog kažnjavanja sprovodi se prema opštim pravilima za izvršenje radi ostvarenja novčanog potraživanja. Sud izriče novčanu kaznu izvršnom dužniku, pri čemu mu ostavlja dodatni rok da svoju obavezu iz izvršne isprave, dobrovoljno izvrši. Obaveza je suda da pre donošenja rešenja kojim izriče novčanu kaznu vodi računa pri odmeravanju visine kazne o značaju radnje koja je naložena izvršnom dužniku. Ukoliko izvršni dužnik u ostavljenom roku ne izvrši svoju obavezu, sud po službenoj dužnosti donosi rešenje o izvršenju novčane kazne i sprovodi izvršenje. Uz sprovođenje rešenja, sud izriče novu novčanu kaznu i to u povećanom iznosu. Sud će nastaviti sa izricanjem novčane kazne svaki put u povećanom iznosu u odnosu na prethodno izrečenu novčanu kaznu sve dok izvršni dužnik ne postupi po nalogu suda.³⁵ Dakle, novčanu kaznu je moguće izvršnom dužniku izricati u ovom slučaju neograničen broj puta. Naplata novčane kazne sprovodi se prema pravilima izvršenja radi naplate novčanih potraživanja. Sredstva izvršenja radi ostvarenja novčanog potraživanja mogu biti sva sredstva koja ZIO predviđa, a najčešće je to prema poslodavcu prenos sredstava koja se vode na računu kod banke, dok je prema odgovornom licu izvršenje najjednostavnije sprovesti na zaradi odgovornog lica. Samu naplatu novčane kazne sprovodi sud po službenoj dužnosti, a troškove nastale izricanjem i izvršenjem iste snosi izvršni dužnik.³⁶

Pitanje vraćanja zaposlenog na rad ne iscrpljuje se samom faktičkom reintegracijom na poslove koje je prethodno obavljao. S obzirom na temeljno načelo radnog prava – prava na rad, institut vraćanja na rad inkorporira i mnoga druga prava iz radnog odnosa koji su zaposlenom bila uskraćena za vreme nezakonitog udaljenja sa rada, izgubljena zarada i naknada zarade, upis radnog staža, uplate doprinosa kod nadležnog fonda penzijskog i invalidskog osiguranja i sl. Takav predlog može biti postavljen i naknadno, ali samo do okončanja izvršnog postupka, a rešenje koje sud donosi ima pravno dejstvo rešenje o izvršenju i izvršava se onim sredstvom koje je izvršni poverilac opredelio prilikom podnošenja predloga.³⁷ Izvršni dužnik može zahtevati da ovo rešenje sud stavi van snage, ako su se nakon donošenja rešenja izmenile okolnosti na osnovu kojih je ono doneseno, kao što je na primer činjenica da je izvršni poverilac u spornom periodu radio kod nekog drugog poslodavca.³⁸

34 Šarkić N., Nikolić M., 2006, *Komentar Zakona o izvršnom postupku*, Službeni glasnik RS, Beograd, str. 72.

35 U skladu sa čl. 363, st. 1, 2, i 3. ZIO.

36 Šarkić N., 2004, „Izvršenje odluka donetih u radnim sporovima“, Radni odnosi, zbornik radova, Beograd, str. 194.

37 Na to upućuje odredba člana 384. ZIO, koja propisuje mogućnost izvršnog poverioca, zaposlenog, da podnese predlog, bilo zajedno sa predlogom za vraćanje na rad, bilo posebnim predlogom ali u okviru istog postupka, kojim zahteva od poslodavca da mu isplati naknadu zarade za vremenski period od pravosnažnosti presude do faktičkog vraćanja na rad.

38 Primena klauzule *rebus sic stantibus* – promenjene okolnosti, u skladu sa čl. 384 st. 4 ZIO.

29 U članu 381 ZIO kod mesne nadležnosti navodi se „da je mesno nadležan i sud na čijem se području nalazi sedište poslodavca“. Pretpostavka je da se radi samo o terminološkoj grešci, odnosno višku veznika „i“, s obzirom na to da se ne navode posebni slučajevi mesne nadležnosti.

30 U skladu sa članom 59 ZIO.

31 Čl. 382 ZIO.

32 U ranijim zakonima koji su regulisali oblast izvršenja, kao što su zakoni iz 1978. i 2000. godine, rok za podnošenje predloga za izvršenje sudu je iznosio 6 meseci, što je dosta dug period u kojem se obaveze izvršnog dužnika mogu dosta usložiti.

33 Član 383 a u vezi sa članom 363 ZIO – radnje koje može preduzeti samo izvršni dužnik.

3.3. Privremene i prethodne mere

ZIO pravi razliku na prethodne mere i privremene mere, te utvrđuje da je za sprovođenje istih nadležan javni izvršitelj.³⁹

Prethodnu meru određuje sud a sprovodi javni izvršitelj na osnovu odluke koja glasi na novčano potraživanje a koja nije postala pravnosnažna. Takođe, izvršni poverilac mora učiniti verovatnim opasnost da bi se bez tog obezbeđenja osujetilo ili znatno otežalo ostvarenje potraživanja. U praksi ovo je najčešće situacija kada postoji novčano potraživanje zaposlenog prema poslodavcu, a postoje ozbiljne indicije da može doći do stečaja ili promene organizacione ili vlasničke strukture. U takvim slučajevima može se predložiti prethodna mera kojom se vrši obezbeđenje potraživanja, a to mogu biti: popis pokretnih stvari, plenidba novčanog potraživanja izvršnog dužnika, nalog organizaciji za prinudnu naplatu da bankama koje vode račune izvršnog dužnika naloži da novčana sredstva u visini obezbeđenog potraživanja prenesu u depozit javnog izvršitelja, kao i upis zabrane raspolaganja finansijskim instrumentima i upis založnog prava na njima. Takođe, kao prethodne mere predviđeni su i upis založnog prava izvršnog poverioca na udelu izvršnog dužnika u društvu sa ograničenom odgovornošću, ortačkom i komanditnom društvu, plenidba potraživanja izvršnog dužnika da mu se preda određena pokretna ili nepokretna stvar, sticanje založnog prava na njima i predbeležba založnog prava na nepokretnosti u svojini izvršnog dužnika ili na pravu upisanom na nepokretnosti.⁴⁰

Privremene mere u radnim sporovima uglavnom imaju ograničeno dejstvo za zaštitu prava zaposlenog usled nezakonitog prestanka radnog odnosa, uskraćivanja isplata zarade, ne vraćanja radne knjižice, primoravanja na rad suprotan odredbama o higijensko-tehničkoj zaštiti ili drugih povreda prava. Na ovaj način, mogu se obezbediti prava zaposlenog lica u smislu egzistencije i smanjiti iznos potencijalne štete koja bi mogla nastati za poslodavca u slučaju pozitivnog ishoda spora. Privremene mere sud može odrediti, a sprovesti javni izvršitelj pre pokretanja, u toku, kao i po okončanju sudskog postupka sve dok izvršenje ne bude sprovedeno. Privremena mera nije dopuštena ako se obezbeđenje može ostvariti drugim sredstvima kojima se postiže ista svrha. Rešenje kojim se određuje privremena mera ima pravno dejstvo pravnosnažnog rešenja o izvršenju. ZIO predviđa više vrsta privremenih mera, a karakteristične za radni spor su zabrana izvršnog dužnika da raspolaže pokretnim stvarima kao i oduzimanje tih stvari od izvršnog dužnika i poveravanje na čuvanje izvršnom poveriocu ili trećem licu, odnosno čuvanje u sudskom depozitu. To može biti zabrana izvršnom dužniku da otuđi ili optereti svoje nepokretnosti ili stvarna prava na nepokretnostima koja su upisana u javnu knjigu; zabrana dužniku izvršnog dužnika da mu isplati potraživanja ili preda stvar, kao i zabrana izvršnom dužniku da primi stvar, da naplati potraživanja, te nalog banci ili drugoj finansijskoj organizaciji kod koje izvršni dužnik ima račun da novčana sredstva u visini obezbeđenog potraživanja prenesu u depozit javnog izvršitelja.⁴¹

39 Čl. 422, st. 4. ZIO.

40 Čl. 423 ZIO.

41 Član 459 ZIO

4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Problem izvršavanja sudskih odluka vezanih za radne sporove, na osnovu izloženog, veoma je složen i komplikovan. Postoje brojna sporna pitanja koja se odnose na primenu Zakona o izvršenju i obezbeđenju, koja bi se mogla posebno elaborirati kada je u pitanju materija izvršenja odluka iz zaštite prava radnika. Tako na primer, sistem zaštite izvršnog dužnika u pogledu obima sprovođenja izvršenja, ograničenja na sredstvima izvršenja, humanost postupanja ili vreme sprovođenja izvršenja, izvršenje na zaradi, na računu izvršnog dužnika i sl.

Važeći ZIO delegirao je naplatu gotovo svih novčanih potraživanja javnim izvršiteljima, te tako i kada je naplata potraživanja iz radnog odnosa u pitanju. Sada je na javnim izvršiteljima i naravno njihovoj strukovnoj organizaciji – Komori javnih izvršitelja, odgovornost samim tim i veća. Posebno kada se radi u sporovima u kojima su zaposleni izvršni poverioci prema poslodavcima, s obzirom na činjenicu da je sasvim sigurno zaposleni u neuporedivo težoj i drugačijoj situaciji u odnosu na poslodavca, te da objektivno nije, u većini slučajeva, u prilici da angažuje punomoćnika, koji bi mu pružio adekvatnu pomoć u zaštiti prava iz radnog odnosa. Obaveza je svakako i države da omogući u sistemu tržišta rada obezbeđenje adekvatne zaštite prava zaposlenih, te i u samom postupku izvršenja u kojem se pravo zaposlenog realizuje.

Organi koji direktno sprovode odluke iz radnih sporova su sudovi i javni izvršitelji, te oni imaju obavezu i dužnost da u najvećem mogućem kapacitetu obezbede efikasnu i kvalitetnu zaštitu prava zaposlenih i njihove imovine. Postupak izvršenja poslednja je faza zaštite prava određenog subjekta i samo ukoliko se on adekvatno sprovede ostvariće svoju svrhu i učiniti kompletan pravosudni sistem u datom slučaju efikasnim. „Izvršenje je život prava, u njemu pravo živi ili umire.“⁴²

42 Citat – Đorđević J., 1979, *Pojam, uloga i značaj izvršenja u pravu*, Zbornika radova: Izvršenje sudskih odluka, Republički sekretarijat za pravosuđe i opštu upravu SR Srbije i Republički zavod za javnu upravu SR Srbije, Beograd, str. 15.

LITERATURA

- Brajić V., 1980, *Radno pravo*, Beograd.
- Dorđević J., 1979, Pojam, uloga i značaj izvršenja u pravu, Zbornik radova: *Izvršenje sudskih odluka*, Republički sekretarijat za pravosuđe i opštu upravu SR Srbije i Republički zavod za javnu upravu SR Srbije, Beograd.
- Ivošević Z., 1983, Izvršenje odluke o vraćanju radnika na rad, *Pravni život*, XXXIII 3/1983, Beograd.
- Ivošević Z., 2010, *Komentar Zakona o radnim odnosima*, „Službeni glasnik“, Beograd.
- Ivošević Z., 2014, *Radno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Union i Službeni glasnik, Beograd.
- Poznić B. i Vodinić V., 2015, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet Union i Sl. glasnik, Beograd.
- Stanković G., 2004, Predmet izvršnog postupka, *Pravni život*, 12/2004, X tom, Beograd.
- Šarkiće N., 2005, *Građanski izvršni postupak*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd.
- Šarkiće N., 2004, Izvršenje odluka donetih u radnim sporovima, Zbornik radova: *Radni odnosi*, Beograd.
- Šarkiće N., Nikolić M., 2009, *Komentar zakona o izvršnom postupku sa sudskom praksom i obrascima*, Službeni glasnik, Beograd.
- Šarkiće N., 2016, *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Paragraf, Beograd.
- Šarkiće N., Popović M., Stamenković J., Đukić M., Milovanović Lj., Vlaisavljević T., Dimitrijević M., 2016, *Priručnik za primenu Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Paragraf, Beograd.
- Triva S., Dika M. i Bjelajac V., 1980, *Sudsko izvršno pravo - opći dio*, Informator, Zagreb.

Propisi

- Ustav RS, „Sl. glasnik RS“, br. 98/2006.
- Zakon o izvršnom postupku, „Sl. list SFRJ“, broj 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91 i „Sl. list SRJ“, br. 27/92.
- Zakon o izvršnom postupku, „Sl. list SRJ“, br. 28/2000; 73/2000, 71/01
- Zakon o izvršnom postupku, „Sl. glasnik RS“, br. 125/2004.
- Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 31/2011, 99/2011 – dr. zakon, 109/2013 -odluka US, 55/2014 i 139/2014.
- Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 106/2015, 106/2016 – autentično tumačenje, 113/2017 – autentično tumačenje.
- Zakon o radu, „Sl. glasnik RS“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 i 75/2014.
- Zakon o obligacionim odnosima, „Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93 i „Sl. list SCG“, br. 1/2003 – Ustavna povelja.

EXECUTION OF COURT DECISIONS
FROM WORKING DISPUTES

Zoran Vavan

SUMMARY

Execution of court decisions from labor disputes represents the procedure for the realization of legal protection from employment and the last dam in the realization of human rights guaranteed by the highest domestic and international legal acts. In practice, various forms of claims arise from labor relations, and this type of enforcement procedure can be exercised by courts and public enforcement agents. The court is solely responsible for the enforcement of the enforcement procedure in order to return the employee to work, while the collection of money receivables from labor relations, as well as the implementation of temporary and previous measures, is entrusted to public executors. The paper points out some specificities and characteristics of this type of executive procedure in which the executive creditor is employed, while the employer is the executive debtor.

Key words: executive procedure, executive document, employee, employer

ČETRDESET GODINA IZVRŠNOG ZAKONODAVSTVA
U GRAĐANSKIM POSTUPCIMA

Zbornik radova

Priredili:

Prof. dr Nebojša Šarkiћ

Prof. dr Nikola Bodiřoga

Doc. dr Mario Lukinović

Izdavači

Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu

Javno preduzeće Službeni glasnik

Za izdavače

Prof. dr Nebojša Šarkiћ, dekan

Dr Jelena Trivan, direktor

Urednik

Prof. dr Jovica Trkulja

Recenzenti

Prof. dr Dušam Kitić

Prof. dr Katarina Ivančević

Doc. dr Mario Lukinović

Dizajn korica

Aleksandar Pribićević

Slog i prelom

Đorđe Sekerezović

Tiraž

300

ISBN 978-86-7952-004-3 (PFU)

ISBN 978-86-519-2222-3 (SG)

© Pravni fakultet Union, 2018

www.pravnifakultet.rs

ČETRDESET GODINA
IZVRŠNOG ZAKONODAVSTVA
U GRAĐANSKIM POSTUPCIMA

ZBORNİK RADOVA

Priredili:

Prof. dr Nebojša Šarkiћ

Prof. dr Nikola Bodiřoga

Doc. dr Mario Lukinović

УНИВЕРЗИТЕТ УНИОН
У БЕОГРАДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
БИБЛИОТЕКА

Инв. бр. 01-12129

Beograd
2018

SADRŽAJ

<i>Srđan Šarkiћ, Tamara Matijević</i> O izvršeњу presuda u sredњовековном српском праву	7
<i>Dragoljub Popović</i> Izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava	19
<i>Nebojša Šarkić</i> Prikaz razvitka izvršnog zakonodavstva u poslednjih 40 godina kroz analizu osnovnih načela	31
<i>Nikola Bodiřoga</i> Odnos parničnog i izvršnog postupka	45
<i>Gordana Stanković, Dr Milena Trgovčević Prokić</i> Odnos postupka izvršenja i postupka obezbeđenja i vanparničnih postupaka	77
<i>Gordana Ajnšpiler-Popović</i> Odnos stečajnog i izvršnog postupka	91
<i>Bojan Stanivuk, Ivan Šarkić</i> O izvršnosti javnobeležničkih isprava u republici srbiji	107
<i>Nataša Mrvić Petrović</i> Odnos krivičnog i izvršnog prava	125
<i>Mladen Nikolić</i> Sredstva izvršenja radi ostvarenja novčanog potraživanja	139
<i>Zoran Rogić</i> Novine i izmene i neka sporna pitanja kod izvršenja na nepokretnostima u ZIO	161

<i>Jasmina Stamenković</i> 40 godina izvršnog prava kroz odredbe o pravnim lekovima	179
<i>Jovan Kordić</i> Pojam i vrste izvršnih isprava	201
<i>Vida Petrović Škero</i> Privremene mere	209
<i>Ranka Vujović</i> Položaj i ovlašćenja organa starateljstva u izvršnom postupku	231
<i>Monika Milošević</i> Uloga javnih beležnika u izvršnom postupku u republici hrvatskoj –povodom jedne presude Evropskog suda pravde	251
<i>Milan Počuča</i> Izvršenje odluka u porodičnim stvarima	269
<i>Zoran Vavan</i> Izvršenje sudskih odluka iz radnih sporova	281
<i>Aleksandra Trešnjević</i> Od službenih lica do javnih izvršitelja	295
<i>Mirjana Dimitrijević</i> Troškovi izvršnog postupka	311
<i>Branislava Apostolović</i> Uslovi i postupak imenovanja javnih izvršitelja	333
<i>Zdravko Petrović, Slobodan Stošić</i> Založna izjava i ugovor o hipoteci kod namirenja u izvršnom postupku	342

ČETRDESET GODINA IZVRŠNOG ZAKONODAVSTVA U GRAĐANSKIM POSTUPCIMA

Zbornik radova

Srđan Šarkiћ
Tamara Matović
Dragoljub Popović
Nebojša Šarkiћ
Nikola Bodiropa
Gordana Stanković
Milena Trgovčević Prokić
Gordana Ajnšpiler-Popović
Bojan Stanivuk
Ivan Šarkiћ
Nataša Mrvić Petrović
Mladen Nikolić
Zoran Rogić
Jasmina Stamenković
Jovan Kordić
Vida Petrović Škero
Ranka Vujović
Monika Milošević
Milan Počuča
Zoran Vavan
Aleksandra Trešnjev
Mirjana Dimitrijević
Branislava Apostolović
Zdravko Petrović
Slobodan Stošić

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд
347.952(082)

ČETRDESET godina izvršnog zakonodavstva u građanskim postupcima :
zbornik radova / priredili Nebojša Šarkiћ, Nikola Bodiropa, Mario
Lukinović. - Beograd : Pravni fakultet Univerziteta Union : Službeni
glasnik, 2018 (Beograd : Glasnik). - 356 str. ; 24 cm. - (Biblioteka
Zbornici, komentari i priručnici ; 6)

Tekst ćir. i lat. - Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz
tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Summaries.

ISBN 978-86-7952-004-3 (PFU)

ISBN 978-86-519-2222-3 (SG)

1. Шаркић, Небојша, 1952- [приређивач, сакупљач] 2. Бодирога, Никола,
1978- [приређивач, сакупљач] 3. Лукиновић, Марио, 1972- [приређивач,
сакупљач]

а) Судске одлуке - Извршење - Зборници

COBISS.SR-ID 262546956